

İdeal Bilimsel Dergi

Yeşim GÖKÇE KUTSAL - Ayçe ATALAY - Levent ÖZÇAKAR

Giriş

Bilimsel süreçlerin işlemesi açısından bilim insanlarının yaptıkları araştırmaların yayınlanması ve bu bilgilerin paylaşım ortamının yaratılması genç meslektaşlarımızın bu bilgilere erişebilmesi açısından son derece gerekli bir prosedürdür. Söz konusu birikimlerin, deneyimlerin, bilgilerin ve kanıtların günlük rutin hekimlik uygulamalarına yansması da özellikle halk sağlığı açısından önemlidir. Bu bağlamda; günümüzde giderek önem kazanan; “**Kanıt Dayalı Tıp**” uygulamalarının toplumsal düzeyde yaygınlaşması da sağlanabilecektir.

Bilimsel dergiler bu temel amaca hizmet etmekte; hem aynı dalda çalışan hem de farklı uzmanlık dallarında hizmet veren hekimler arasında iletişimi sağlamaktadır ve internet ağının gelişmesi sonucunda çok yakın bir gelecekte tüm dergilerin online olarak yayınlaması gündeme gelebilecektir. Bu şekilde çeşitli görsel, işitsel, interaktif öğrenme gereçleri gibi farklı araçların da etkin olarak paylaşılabilir hale gelmesi söz konusudur. Bu gelişmelere paralel olarak günümüzde pekçok dergi başvuruları elektronik ortamda kabul etmektedir.

Bu araştırmada bilimsel yayıncılıkta meydana gelen değişimler de gözönüne alınarak; ideal bir bilimsel derginin Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon hekimlerinin bakış açısından nasıl olması gerektiği incelenmeye çalışıldı. Çalışmada Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon hekimlerine yayın sıklığından içeriğe, yayınların değerlendirilmesinden yer alması gerektiği düşünülen indekslere kadar değişen farklı alanlarda sorular yöneltildi.

Bu amaca yönelik olarak Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon elektronik mektup listesi kullanıldı. Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon mektup listesi (ftrtürk@yahooogroups.com) mesleki yazışmalar için kullanılan, profesyonel statüde, yahoo gruplar bünyesinde yer alan bir mektup grubudur. Grup 15 mart 1999’da kurulmuş olup 312 üye içermektedir ve bugüne dek toplam 1060 mesaj herkesin ulaşabileceği şekilde arşivlenmiştir (20 Nisan 2004 itibari ile). Grubun yazışma dili Türkçe’dir ve üyeliğe açıktır.

*Prof. Dr.Yeşim GÖKÇE KUTSAL, Dr.Ayçe ATALAY, Uzm.Dr.Levent ÖZÇAKAR
Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı,Ankara*

Materyel-Metod

Çalışma Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon mektup listesine gönderilen toplam 20 soru içeren anketin gönüllü katılımcılar tarafından doldurulması ile gerçekleştirildi. Ankette katılımcının yaşı, cinsiyeti, halen çalışmakta olduğu kurum, uzmanlık eğitimi aldığı kurum, ünvanı, kaç yıldır Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon alanında çalışmakta olduğu, abone olduğu yerli ve yabancı dergi sayısı, herhangi bir derginin yayın kurulunda görev alıp almadığı soruldu. Katılımcılara kendi bakış açılarından ideal bir derginin yayın sıklığı, yer almasını istedikleri yazı çeşitleri, her bir yazının değerlendirilmesi için kaç danışmanın görev alması gerektiği, danışmanlara ödenecek ücretin kaliteyi etkileyip etkilemeyeceği, toplam değerlendirme süresi, danışmanlara değerlendirme için tanınması gereken süre, ideal bir derginin yazı dili, yer alması gereken indeksler, yazı gönderme şekli, yazarlardan ücret talep edilip edilmemesi ve renkli resim basımı için ek ücret talebine yönelik sorular yöneltildi.

Toplam 61 katılımcının göndermiş olduğu yanıtlar Statistical Package for the Social Sciences SPSS 11.0 ile istatistiksel olarak analiz edildi.

Bulgular

Çalışmaya yaş ortalaması 40.6 ± 7.9 yıl (minimum 24 yıl ve maksimum 65 yıl) olan 38 bayan ve 23 erkek toplam 61 kişi katıldı. Çalışmaya katılanların % 32.8'i profesör veya klinik şefi, % 18'i doçent veya şef yardımcısı, % 27.9'u yardımcı doçent veya başasistan, % 8.2'si uzman ve % 13.1'i asistandı. Çalışmaya katılanlar Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon alanında ortalama 13.3 ± 7.5 yıldır (minimum 1 yıl ve maksimum 32 yıl) çalışanlardan oluşmaktaydı. Çalışmaya katılanların % 83.3'ü üniversitede, % 13.3'ü eğitim hastanesinde, % 1.7 devlet hastanesinde ve % 1.7'si özel hastanede görev yapmaktaydı. Uzmanlık almış oldukları kurumlar % 81.7 üniversite, % 15 eğitim hastanesi, % 3.3 devlet hastanesi idi. Katılımcıların abone oldukları yabancı dergi sayısı ortalama 1.7 ± 1.9 (minimum 0 ve maksimum 8); yerli dergi sayısı ortalama 3.2 ± 2.1 (minimum 0 ve maksimum 10) olarak saptandı. Katılımcıların % 47.5'i bir tıp dergisinin yayın kurulunda görev aldığını ifade etmişti.

Katılımcıların % 60'i ideal bir derginin yayın sıklığını ayda bir olarak saptarken, % 38.3 ü yılda dört ve % 1.7 i ise onbeş günde bir olarak belirtmişti. İdeal dergide yer alması istenen yazı çeşitleri olarak araştırma makalesi % 96.7 ile en çok tercih edilen yazı türü olurken, % 91.7 ile olgu sunumu, % 81.7 ile derleme, % 63.3 ile editöre mektup, % 51.7 ile klinik görüntü ve % 41.7 ile teknik not tercih edildi (Şekil 1).

Şekil 1: İdeal bir dergide yer alması istenen yazı çeşitleri

İdeal bir dergide her bir yazının değerlendirilmesi için gerekli danışman sayısı ortalama 2.6 ± 0.7 (minimum 2 ve maksimum 5) olarak belirtildi. Katılımcıların % 68.9'u danışmanlara belirli bir ücret ödenmesinin değerlendirme süresini ve hizmet kalitesini arttıracak görüşündeydi. İdeal bir dergide toplam değerlendirme süresi ve danışmanlara tanınması gereken değerlendirme süresi ile ilgili sonuçlar tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1: İdeal bir dergide toplam değerlendirme süresi ve danışmanlara tanınan süre

Süre	Toplam değerlendirme süresi Sayı (%)	Danışmanlara tanınan süre Sayı (%)
Bir hafta	-	2 (%3.3)
Onbeş gün	2 (%3.3)	12 (%20)
Üç hafta	3 (%5)	14 (%23.3)
Bir ay	17 (%28.3)	24 (%40)
Altı hafta	9 (%15)	5 (%8.3)
Sekiz hafta	24 (%40)	3 (%5)
Üç ay	5 (%8.3)	-

İdeal bir derginin yazı dili % 47.5 özet ana dilde ve ingilizce metin ana dilde, % 14.8 özet ingilizce metin ana dilde, % 13.1 özet anadilde ve ingilizce metin ingilizce, % 11.5 yazıların tümü hem ana dilde hem ingilizce, % 9.8 ana dilde ve % 3.3 ingilizce olarak belirlendi. İdeal bir derginin yer alması gereken indeksler katılımcılar tarafından % 72.1 Medline, % 70 Tübitak-Ulakbim (Türk Tıp Dizini), % 59 Index Medicus, % 57.4 SCI (Science Citation Index), % 54.1 SCI-Exp (Science Citation Index Expanded), % 20 SoSCI (Social Science Citation Index) ve % 13.3 Current Contents olarak belirtildi (Şekil 2).

Şekil 2: İdeal bir derginin yer alması gereken indeksler

İdeal bir derginin yazı gönderme şekli % 67.8 online web sitesinden, % 44.1 e-mail ve % 15.3 posta olarak saptandı. Yazarlardan ücret talebini katılımcıların %95'i onaylamaz iken % 61.7 renkli resim için ücret talep edilmemesi gerektiğini belirtti.

Sonuç

Bilgi düzeyinin artırılması ve zenginleştirilmesi açısından bilimsel iletişim hekimler için bir zorunluluk haline almıştır. Bilimsel dergilere makale hazırlamak da bunu sağlamanın temel yollarından birisidir. Çünkü bilimsel bir süreci fonksiyonel hale getirmenin yolu çalışmanın yayınlanması ve diğer bilim insanlarının da söz konusu bilgiye ulaşmalarıdır. Bir araştırma ancak yayınlandıktan sonra tamamlanmış sayılmaktadır.

Medline'da 4500 üzerinde dergide 11 milyonu aşkın bilimsel makaleye ulaşabildiğimiz şu günlerde bilimsel yayıncılık ve bilimsel yayınların sahip olması gereken özellikler önem

kazanmıştır. Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon hekimlerinin bakış açılarından bu konuyu irdelemeyi amaçlayan bu çalışmada bazı özellikler ön plana çıkmıştır.

Katılımcıların önemli bir grubu (% 60) ideal bir derginin yayın sıklığını ayda bir olarak belirtmiştir. İdeal dergide yer alması istenen yazı çeşitleri olarak araştırma makalesi olgu sunumu ve derleme ön planda görülmektedir. İdeal bir dergide gönderilen bilimsel yazıların ortalama 2.6±0.7 danışman tarafından değerlendirilmesi tercih edilmiştir. Değerlendirme süresi olarak toplam süre sekiz hafta ve danışmanlara tanınması gereken süre olarak da bir ay en fazla oranda seçilmiştir. Yazı dili olarak çoğunluk (% 47.5) özetin ana dilde ve İngilizce, metnin ise ana dilde olmasını tercih etmiştir. Derginin yer alması gereken indeksler olarak MEDLINE ve TÜBİTAK-ULAKBİM Türk Tıp Dizini ilk iki sırayı almıştır.

Sürelî yayınların okunulurluğunu artıran en önemli faktörün; “Yüksek bilimsel düzey ve impakt faktör” olduğu düşünülür. Bununla birlikte, yazarları motive eden , günlük hekimlik uygulamaları açısından yararlı bilgilerle donatılmış olan, çekici dergilerin çok daha geniş bir okur kitlesine sahip olduğu da gözlenmektedir.

Sürelî yayıncılıkta hekimler açısından önem kazanan; sesli, renkli görüntü kayıtları kullanarak interaktif eğitim olanaklarının sağlanması konusu elektronik dergicilik yardımı ile gündeme gelmiştir ve bu konudaki gelişmeler ile bilginin paylaşılması giderek hızlanmaktadır.

Bilimsel sürelî yayınlarda tüm bu faktörlerin göz önünde tutulması, ulusal dergilere ilginin artmasına neden olacaktır. Ayrıca akademik yükseltmelerde ulusal dergilerin de ön plana alınması açısından “Ulusal İmpakt Faktör” oluşturulması önemlidir.

Teşekkür:

*Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon FTR-Türk yahoogroups yolu ile çalışmamıza katkı sunan tüm meslektaşlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

Kaynaklar

- 1- Haynes RB, Wilczynski NL. Optimal search strategies for retrieving scientifically strong studies of diagnosis from medline. *BMJ* (8 April 2004)On line.
- 2- Morselli-Labate AM. The availability of original data and statistics:an improvement in good publication practice. *JOP* 2003;4:193-9.
- 3- Chisti Y. Editorial:scientific publishing-an evolving beast. *Biotechnology Advances* 2003;21:101-2.